

Бранко Крга

Генерал – пуковник ВЈ у пензији

ПРОБЛЕМ КОСОВА И МЕТОХИЈЕ И ПОЛИТИКА НАЦИОНАЛНЕ БЕЗБЕДНОСТИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Сажетак

Проблеми везани за Косово и Метохију су актуелни већ много деценија. Они имају вишедимензионални карактер. То значи да се покушаји решавања тих проблема не могу задржати само на једностраним мерама, на пример, коришћењем искључиво инструмената дипломатије. Чини се да свест о томе сазрева, што се види и по томе што део Стратегије националне безбедности Републике Србије (у даљем тексту: Стратегија НБ Србије), који се односи на политику националне безбедности, садржи мере из различитих области. То се односи на спољну политику, економску политику, политику одбране, политику унутрашње безбедности, политику заштите људских и мањинских права, социјалну политику и политику у другим областима. Сваки од ових елемената политике националне безбедности може да има одређену улогу у решавању косовско-метохијских проблема. На тај начин може да се утврди јасна корелација између проблема Косова и Метохије и политике националне безбедности Републике Србије.

Кључне речи: *проблем, Косово и Метохија, политика, стратегија, национална безбедност*

УВОД

Стратегија националне безбедности¹⁾ у целини, а посебно њен део који се односи на политику националне безбедности, представља незаобилазан документ чије одредбе се морају узимати у обзир приликом решавања тако сложеног проблема као што је Косово и Метохија. Доношење Стратегије НБ Србије 2009. године је у значајној мери било под утицајем једностраног проглашења независности Косова 2008. године. Тако се у дефинисању изазова, ризика и претњи, наглашава: „Противправно једнострано проглашена независност Косова, представља највећу претњу безбедности Републике Србије“.²⁾ Иако је прошло 8-9 година од писања те стратегије, веома мало се тога променило, тако да је изнета претња безбедности наше земље и даље актуелна.

Република Србија већ дуже време покушава да се проблем Косова и Метохије решава цивилизовано, тј. путем преговора. У том смислу учињени су и различити уступци, све с циљем да се нађе неко решење. Сада је, по први пут, отворена и јавна расправа о косовско-метохијским проблемима, како би се узеле у обзир различите идеје и пронашло најбоље решење за тај сложени проблем. Решавање ових отворених питања отежавају двоструки, неприципијелни приступи дела међународних фактора и опструкција власти у Приштини.

Због тога је важно да Република Србија уложи још више напора на широком плану, како би дошло до суштинског напретка у решавању проблема Косова и Метохије. Један од начина да се олакшају такви напори јесте и ослонац на инструменте политике националне безбедности.

Због тога ће се у овом раду разрада теме „Проблем Косова и Метохије и политика националне безбедности“, реализовати обрадом следећих повезаних целина: (1) Политика националне безбедности као оквир за решавање проблема Косова и Метохије; (2) Основна опредељења политике националне безбедности; и (3) Допринос појединих елемената политике националне безбедности решавању косовско – метохијског проблема.

1) „Стратегија националне безбедности Републике Србије“, *Службени гласник Републике Србије*, број 28/09, Београд, 2009.

2) „Стратегија НБ Србије“, исто, стр. 9.

ПОЛИТИКА НАЦИОНАЛНЕ БЕЗБЕДНОСТИ КАО ОКВИР ЗА РЕШАВАЊЕ ПРОБЛЕМА КОСОВА И МЕТОХИЈЕ

Опште је познато да проблем Косова и Метохије већ дуже време има вишедимензионални карактер. То је историјски, геополитички, геостратегијски, спољнополитички, безбедносни, етнички, економски, културни, цивилизацијски, психолошки и проблем других обележја. У политичкој пракси Републике Србије било је повремено покушаја да се тај проблем решава претежно једним вектором, при чему се најчешће помињала дипломатија. Међутим, пракса је показала да су такве мере имале сасвим ограничене ефекте. Због тога логично произилази да се такав проблем може успешније решавати применом вишедимензионалних мера.

Скуп таквих мера може да буде у различитим документима, у које свакако спада и Стратегија НБ Србије, која целовито третира *безбедносни* аспект косовско-метохијске кризе. У том документу глава четири гласи: *Политика националне безбедности*.

У преамбули ове главе стоји: „Политика националне безбедности представља део укупне државне политике и спроводи се кроз усклађен програм мера и активности које држава предузима ради достизања циљева политике националне безбедности. Њеном реализацијом стварају се претпоставке за политички, економски, социјални, културни и укупни друштвени развој Републике Србије”.³⁾

Политика националне безбедности, с једне стране, има исходиште у државној политици уопште, која обухвата и многе друге области, као што су међународни односи, економија, култура итд. С друге стране, политика националне безбедности представља суштински чинилац практичне реализације стратегије националне безбедности.

Доношење политичко-нормативних и стратегијско-доктринарних докумената, правилно оцењено безбедносно окружење, реално идентификовани изазови, ризици и претње, добро постављени национални циљеви у области безбедности и примерено дефинисање система безбедности представљају веома битне чињенице изградње националне безбедности. Али, ако би недостајала адекватна политика националне безбедности, онда би све наведено могло да има умањени значај. И напротив, ако нешто од наведе-

3) „Стратегија НБ Србије“, *исто*, стр. 15.

них и других чинилаца недостаје или није адекватно постављено, успешном политиком националне безбедности могу се „у ходу” исправити многи недостаци.

Све ово може да се има у виду и при решавању проблема Косова и Метохије.

ОСНОВНА ОПРЕДЕЉЕЊА ПОЛИТИКЕ НАЦИОНАЛНЕ БЕЗБЕДНОСТИ

Основна опредељења обухватају све значајније ставове који се конкретније разрађују у оквиру појединих елемената политике националне безбедности.

На почетку овог одељка наводи се да Република Србија поштује обавезе које произилазе из Повеље УН, Универзалне декларације о људским правима и Хелсиншког завршног акта, наводе се општи ставови о употреби силе и начину решавања спорова мирним путем. У складу с тим дефинише се: „Република Србија се залаже за поштовање међународног права, јачање улоге ОУН, ОЕБС и ЕУ и за стварање механизма за очување безбедности у свету, уз равноправно уважавање интереса свих држава, народа и етничких група. Сходно томе, не сматра, унапред, ниједну државу или савез непријатељским”.⁴⁾ Ово је потпуно исправан став којег се Република Србија придржава и у пракси, што је афирмише као конструктивну и мирољубиву државу, што може да представља додатне аргументе при решавању проблема Косова и Метохије.

У основним опредељењима политике националне безбедности, поред осталог, стоји: „У заштити суверенитета и територијалне целовитости, Република Србија је одлучна да употреби дипломатска, правна и сва друга легитимна средства у складу са чврстим, уставно зацртаним опредељењем да никада не призна одлуку привремених институција Аутономне Покрајине Косово и Метохија о једностраном проглашењу независности”.⁵⁾

Као што је познато и већ поменуто, у пракси се у последње време у том контексту говори о „искључиво дипломатским средствима”. Наравно да би било најбоље да се тако сложен вишедимензионални проблем може решити цивилизованим – дипломатским и мирним средствима. Међутим, пошто се ради о вишедимензионалном проблему, питање је да ли се може решити ангажовањем само једног вектора деловања – дипломатије. Имајући у виду праксу

4) „Стратегија НБ Србије“, исто, стр. 15.

5) Исто, стр. 15.

на нашем и неким другим просторима, можда би ипак било адекватније да се тако сложен проблем решава „*свим легитимним али реалним средствима, у складу са међународним и домаћим правом*”. На овај начин политици би био остављен широки маневарски простор да одговорно делује у складу са околностима. Овакав приступ не би требало никога да иритира, не представља претњу силом, али би на оне који намеравају да наруше интересе Републике Србије, ипак утицало да у извесном смислу преиспитају своје поступке, па и да одустану од неких планова који би могли да угрозе њену безбедност.

У оквиру опредељења политике националне безбедности на више места се наводи став да Република Србија „доприноси учвршћивању регионалне и глобалне безбедности”. У том смислу се такође може у јавном дискурсу и дипломатским контактима наглашавати да проблем Косова и Метохије, уколико се не решава праведно, може да угрози регионалну безбедност.

У оквиру основних опредељења и реаговања на безбедносну ситуацију, односно безбедносне изазове, ризике и претње националној безбедности, у складу са дефинисаним националним безбедносним интересима, могло би се прегледно нагласити да Република Србија:

- *„подржава* позитивне процесе у савременом свету, посебно залагање за мир и смањење опасности од свих врста сукоба у којима се испољава оружано насиље и друге врсте насиља;
- *привржена је* изградњи међународних односа на основама поштовања међународног права, равноправности, сарадње, међусобног уважавања и немешања у унутрашње послове других држава;
- *залаже се* за јачање улоге ОУН, ОЕБС-а и ЕУ и за стварање сигурних механизма универзалне безбедности, уз равноправно уважавање интереса свих држава, народа и етничких група;
- *одлучна је* да испуњава обавезе произашле из Повеље ОУН, Универзалне декларације о људским правима, Завршног акта из Хелсинкија и осталих докумената ОЕБС-а, посебно у вези са немењањем граница, разоружањем и контролом наоружања;
- *решена је* да доследно поштује Резолуцију СБ ОУН 1244 и на тој основи се залаже за решење проблема Косова и Метохије;

- *опредељена је* да поштује и испуњава обавезе проистекле из Дејтонског мировног споразума, као и из других међународних споразума које је потписала;
- *дели* вредности европских земаља које се залажу да се питања регионалне и глобалне безбедности решавају уз поштовање међународног права и договорених обавеза;
- *не сматра* унапред ниједну државу или народ непријатељима, према свима се односи коректно, односно реципрочно и примерено понашању тих чинилаца према њој;
- *позива* све међународне факторе, нарочито оне који имају највише могућности утицаја, а тиме и одговорности, да међусобне и друге проблеме решавају на цивилизован начин, суздржавајући се максимално од бризоплете употребе војне силе;
- *усмерена је* да приоритетно јача националну безбедност и унутрашњу стабилност, проблеме превазилази цивилизованим методама, развија пријатељске односе, посебно са суседним државама и народима и тако активно доприноси безбедности у региону југоисточне Европе, а у одређеној мери и на ширем плану;
- *спремна је* да оствари коректну сарадњу у решавању безбедносних проблема, ангажујући своје безбедносне потенцијале, посебно у борби против тероризма, организованог криминала и разних врста природних или вештачких катастрофа;
- *дозвољава* привремено стационирање страних оружаних и полицијских снага на својој територији, само у оквиру мировних мисија на основу одлука СБ ОУН и утврђених споразума;
- *предвиђа* могућност да делове Војске Србије и МУП-а привремено задржава на страним територијама, само у оквиру мултинационалних операција под окриљем ОУН и ЕУ, и то искључиво на основу одлуке Народне скупштине Републике Србије;
- *опредељена је* да целокупни систем безбедности, у разговору на изазове, ризике и претње, ангажује рационално, законито и ефикасно и то: у *миру* – тежишно превентивно и у функцији одвраћања; у *рату* – одлучном одбраном сопственим снагама, уз помоћ партнера, савезника или пријатељских земаља;

- *решена је* да, ради ефикаснијег реаговања, конституише ефикасан систем безбедности и кроз осмишљену политику националне безбедности реализује легитимне мере ради заштите националних вредности, интереса и циљева у области безбедности.⁶⁾

Кроз ове прегледно назначене ставове, Србија би свету, властима на Косову и Метохији, па и свим сопственим грађанима показала како ће се понашати у појединим ситуацијама.

ДОПРИНОС ПОЈЕДИНИХ ЕЛЕМЕНАТА ПОЛИТИКЕ НАЦИОНАЛНЕ БЕЗБЕДНОСТИ РЕШАВАЊУ КОСОВСКО–МЕТОХИЈСКОГ ПРОБЛЕМА

У Стратегији НБ Србије заузет је став да се дефинишу следећи елементи политике националне безбедности: спољна политика; економска политика; политика одбране; политика унутрашње безбедности; политика заштите људских и мањинских права; социјална политика и политика у другим областима.⁷⁾

Сасвим је јасно да се сви наведени елементи политике националне безбедности на одговарајући начин могу користити и у процесу решавања сложеног проблема Косова и Метохије. Ови елементи су приказани појединачно и само условно се могу посматрати одвојено. Испреплетаност њиховог деловања је неопходна, јер се само тако могу остварити дефинисани циљеви политике националне безбедности. Пракса је показала да се успешна реализација интереса и циљева стратегије националне безбедности може очекивати једино уколико се манифестује примерено координирано деловање свих елемената политике националне безбедности. Овакав рационалан и координиран наступ је неопходан нарочито код земаља које због разних разлога имају ограничене капацитете појединих елемената система националне безбедности.

За потребе овог рада неће се анализирати сви елементи политике безбедности, већ само спољна политика, економска политика, политика одбране и политика унутрашњих послова.

6) Видети детаљније: Бранко Крга, *Стратегија националне безбедности у теорији и пракси*, МЦ Одбрана, Београд, 2017, стр. 170–172.

7) „Стратегија НБ Србије“, *исто*, стр. 18.

Спољна политика као елемент политике националне безбедности

Без обзира што се Косово и Метохија третирају као саставни део Републике Србије, очигледно да проблеми који су везани за тај простор имају и наглашену спољнополитичку димензију. Та димензија има више аспеката, међу које спадају: оцена агресије на СРЈ, реаговање на противправно једнострано проглашење независности Косова, став о Бриселском споразуму, одбијање притисака на Србију да призна независност Косова, дефинисање приоритета спољне политике Србије и др.

Косовско-метохијски проблеми су већ више година добили и међународни карактер, тиме што се њима баве ОУН, ЕУ, ОЕБС, НАТО и друге међународне организације. Улога спољне политике Србије на највишем и резиденцијалном нивоу се огледа у томе да се разне међународне институције и појединачне државе увере у то да је *агресија на СР Југославију*, формално поводом сукоба на Косову и Метохији, била потпуно неоправдана, незаконита и вишеструко штетна, не само по интересе Србије, већ и по интересе појединих фактора међународне заједнице, а суштински гледано, и по интересе самих Албанаца. Ту се може потенцирати и чињеница да су тим ратом компромитовани ставови међународног права, Повеље УОН, Оснивачког акта НАТО и устава многих земаља учесника у агресији.

Противправно једнострано проглашење независности Косова 2008. године, представља велики изазов за спољну политику Србије. Поред активне дипломатске борбе за непризнавање независности те покрајине, било би пожељно да се ангажовањем науке релевантним међународним факторима докаже да Косово и Метохија припадају Србији. Истовремено са таквим потезима, требало би целовито разрадити и понуду Србије косовско – метохијским Албанцима у смислу поштовања и њихових интереса. Вероватно ће се после унутрашњег дијалога о Косову и Метохији, који је у току, створити услови да се прецизније дефинише целовити приступ Србије том проблему. Јасно је да ово није једноставно, али је очигледно и то да Албанци не би прогласили независност да нису имали „зелено светло“ неких западних земаља. То значи да би, поред деловања наше политике према Албанцима, дипломатија морала учини додатни напор да убеди представнике кључних земаља које су подржале косовску независност, да тај потез суштински није ни у њиховом интересу (Каталонија и други покушаји сецесије).

Бриселски преговори, између Србије и приштинских власти, уз посредовање ЕУ, свакако су додатни разлог за појачано деловање наше спољне политике. Ту Србија има низ аргумената који јој иду у прилог, а односе се на чињеницу да она своје обавезе извршава, док албанска страна то избегава (Заједница српских општина и друго). Више чињеница указује да би Албанци своје обавезе ажурније испуњавали да на њих изврше притисак њихови страни „ментори“. То значи да би наша дипломатија значајан део пажње требало да усмери на те кључне стране земље и да им додатно аргументовано објасни суштину проблема.⁸⁾

Одбијање притисака на Србију да призна независност Косова, представља веома тежак задатак наше спољне политике. Међутим, поред тешкоћа, Србија има и низ аргумената да то не учини, као што су: историјско право, Резолуција 1244, Устав Републике Србије, ставови великог броја земаља које нису признале ту независност итд. При томе стално треба имати у виду да око Косова и Метохије није све изгубљено, јер да јесте, не би се вршили такви притисци на Србију да призна независност те покрајине. Они фактори који су подржали независност Косова, евентуалним признањем Србије, добили би сатисфакцију за овај чин, који без Србије нема пуни легитимитет. Исто тако треба наглашавати чињеницу да евентуално признање не би решило кризне проблеме, јер би вероватно дошло до активирања потенцијалних жаришта на територији Србије и у неким суседним земљама. У оквиру амортизовања притисака на Србију, требало би на највишем нивоу (не само преко чиновника ЕУ) разјаснити шта значи инсистирање на потписивању „правно обавезујућег споразума“ са Приштином.⁹⁾ При томе би требало релативизирати и став да „мора да се уважи реалност“. Наиме, познато је да реалност није непромењива категорија, већ процес који би могао, примереним деловањем наше спољне политике, и да се промени за нас у позитивном смеру.

Дефинисање приоритета спољне политике Србије, такође има велики значај за решавање косовско – метохијске кризе. Наиме, у Стратегији НБ Србије део о спољној политици као елементу политике националне безбедности, садржи веома значајне ставове.

8) Интересантну оцену је изнео средином новембра 2017. године бивши амерички амбасадор у Београду В. Монтгомери, о томе „да би Трамп на карти тешко могао да покаже где је Балкан“. Ово показује да има простора и потребе да се одређеним страним факторима аргументовано предоче стварне чињенице о проблему Косова и Метохије.

9) Комесар ЕУ Јоханес Хан је 17.11.2017. године изнео да је „прерано“ говорити како ће нормализација односа Србије и Косова изгледати. То значи да Србија има могућност да осмисли тај документ и да га она понуди ЕУ и Албанцима.

Пошто се констатује да је Република Србија опредељена за поштовање међународног права, начела Повеље Уједињених нација и Хелсиншког завршног акта, те да прихвата заједничке вредности демократских друштава, наводи се: „Приоритетни циљеви спољне политике у заштити интереса Републике Србије су: истрајавање у дипломатским напорима да одбрани свој уставни поредак, убрзање процеса европских интеграција и развој добросуседских односа и регионалне сарадње на Западном Балкану”¹⁰⁾ Како пракса показује, у приоритете деловања спољне политике Републике Србије, свакако спадају односи и са САД, Руском Федерацијом, кључним земљама Европске уније, Кином, па и са важнијим земљама исламског света.

У целини, активности спољне политике треба да буду умерене на то да имају позитиван утицај и на укупну безбедност земље, па и на кључни проблем – Косово и Метохију. Пошто живимо у времену крупних промена на међународној сцени, неопходно је да спољна политика понуди што је могуће поузданији одговор барем на неколико кључних питања, као што су: у ком правцу се развија прерасподела моћи савременог света; какав облик и утицај ће у будућности имати примена силе у међународним односима; како се кључни фактори међународне заједнице односе према решавању савремених изазова, ризика и претњи безбедности на глобалном, регионалном и националном нивоу; да ли ће се остварити најављени пројекти заједничке безбедности, или ће, како показују индикатори у многим земљама, превладати тежња да се приоритет задржи на националном нивоу?

Изнете чињенице указују да спољна политика може суштински да допринесе успешнијем решавању проблема везаних за Косово и Метохију.

Економска политика као елемент политике националне безбедности

Економска политика на различите начине утиче на безбедност у целини, па и на оне аспекте који се односе на проблем Косова и Метохије. То се односи барем на следеће: интерес за природне и привредне ресурсе, нерешена питања личне и државне својине, трговинску сарадњу субјеката централне Србије и Косова и Метохије.

Интерес за природне и привредне ресурсе на Косову и Метохији, био је сигурно један од разлога агресије и наглашеног интереса за долазак снага НАТО на тај простор. Уосталом и неки западни

10) „Стратегија НБ Србије“, исто, стр. 18.

представници сада износе да разлог за напад на СР Југославију није било „етничко чишћење“ Албанаца, како се раније тврдило, већ интерес да се уклони постојећа власт у Србији и створе услови за транзицију, која је подразумевала и приватизацију уносних ресурса (интересантно је да су се с таквим интересом на Косову и Метохији појавили генерал Весли Кларк и Мадлен Олбрајт). Агресијом на СР Југославију, повлачењем наших снага и доласком на простор Косова и Метохије међународних снага, створени су услови да се користе ресурси на том простору, укључујући и поседање земљишног комплекса ради формирања велике војне базе „Бондстил“.

Нерешена питања личне и државне својине на простору Косова и Метохије, нарочито су се испојила после повлачења наших војних и полицијских снага и протеривања великог броја не-албанског становништва. Приватна имовина многих људи је уништена или бесправно запоседнута (мада има и случајева продаје). Статус бивше друштвене, односно државне имовина велике вредности је такође нерешен. Слично је и са имовином Српске православне цркве. У контактима са страним факторима који су присутни на Косову и Метохији (УНМИК, КФОР, ЕУЛЕКС и други), требало би потенцирати чињеницу да узурпација имовине, каква се догађа на том простору, представља нарушавање и њихових основних вредности, у које, поред осталог, спада и „неприкосновеност приватне својине“.

Трговинска сарадња субјеката централне Србије и са Косова и Метохије, се с временом развија и постиже све веће размере. То је свакако добро, али би при обављању тих послова требало настојати да се стварају повољни међуљудски односи и да се Албанци постепено уверавају да је и у њиховом интересу да остану у саставу Србије.

Дакле, економска политика има вишеструки утицај на политику националне безбедности и уопште, на реализацију националних интереса у области безбедности, укључујући и решавање проблема Косова и Метохије. Прво, позитивна економска кретања на националном нивоу стварају добро расположење наших грађана, земља постаје привлачан амбијент за живот становништва, укључујући и албанско. Друго, успешна економија ствара повољне услове за опремање и финансирање потреба појединих елемената система безбедности, чиме се повећавају национални капацитети за реаговање на различите облике угрожавања. Треће, позитивна економска кретања подижу углед земље у међународним односима, што се повољно одражава и на њен међународни положај и

безбедност, па и на процес решавања косовско – метохијског проблема.

Овакав приступ је на одговарајући начин присутан и у стратегијским документима. Тако у Европској стратегији безбедности стоји: „Безбедност је предуслов развоја”.¹¹⁾ А у Стратегији НБ Србије, пише: „Економска стабилност је основни предуслов за реализацију циљева политике националне безбедности Републике Србије.”¹²⁾ Реално је приказан и однос привредног развоја и ризика и претњи, кроз следећу формулацију: „Динамичан и континуиран привредни развој и интензивирање међународне привредне сарадње смањује вероватноћу настајања ризика и претњи на националном и међународном плану.”¹³⁾ У нашој Стратегији НБ добро је уочен и значај развоја на регионалном нивоу: „Важна претпоставка безбедности јесте смањење разлика у развијености региона”.¹⁴⁾

На крају дела текста који се односи на економску политику у Стратегији НБ Србије, наведено је: „Циљ одговарајућих мера економске политике јесте да, у складу са могућностима државе, подрже одбрамбене и безбедносне припреме, а у случају угрожавања безбедности државе, да осигурају потребе становништва и обезбеде логистичку подршку свим структурама у систему националне безбедности. Да би ове мере биле правовремено предузете, значајно је усаглашавање постојећих и доношење нових прописа који би утицали на оперативност у реаговању државе у различитим ситуацијама”.¹⁵⁾

Дакле, нема сумње да се кроз примерену економску политику могу стварати повољнији услови за решавање питања Косова и Метохије.

Политика одбране као елемент политике националне безбедности

У овом периоду разрешења кризе везане за Косово и Метохију систем одбране не би требало да буде у првом плану. Али, систем одбране, односно, војска и све оно што је везано за тај елемент политике националне безбедности свакако има одређену улогу у том процесу. То се односи на следеће: дефинисање модела одбра-

11) *Европска стратегија безбедности*, стр. 5.

12) „Стратегија НБ Србије“, *исто*, стр. 21.

13) *Исто*, стр. 21.

14) *Исто*, стр. 22.

15) *Исто*, стр. 22.

не, подизање оперативних и функционалних способности Војске Србије, сарадња на војном плану са утицајним чланицама међународне заједнице, сарадња са КФОР-ом и структурама НАТО и ОДКБ, постављање захтева за повратак дела војних и полицијских снага Србије на Косово и Метохију и супротстављање формирању оружаних снага Косова.

Дефинисање модела одбране, веома је значајно питање за очување укупних интереса Републике Србије. У том смислу у оптицају је неколико варијанти, од којих је војна неутралност у овом периоду најприхватљивија.

Разрада *модела војне неутралности* је веома значајно за изградњу система одбране у целини. При дефинисању овог модела требало би поћи од одбрамбених интереса Републике Србије. То питање је на примерен начин обрађено у Белој књизи одбране Републике Србије, у делу текста који гласи: „Одбрамбени интереси Републике Србије, као израз највиших вредности наше државе и њених грађана за изградњу и очување безбедности и стабилности као суштинских претпоставки слободног и демократског развоја друштва, први пут су дефинисани у Републици Србији, а то су: очување суверености, независности и територијалне целovitости Републике Србије и заштита безбедности грађана; изградња поверења, унапређење безбедности и стабилности у региону и сарадња и партнерство са међународним безбедносним организацијама и институцијама демократских држава.”¹⁶⁾

Модел „војне неутралности”, заснива се на одлуци Народне скупштине Републике Србије, донетој на седници 26. децембра 2007. године, којом се усваја „Резолуција Народне скупштине о заштити суверенитета, територијалног интегритета и уставног поретка Републике Србије”, која у тачки 6. садржи и став о војној неутралности, који гласи: „6. Због укупне улоге НАТО-а, од противправног бомбардовања Србије без одлуке СБ до Анекса 11 одбаченог Ахтисаријевог плана, у коме се одређује да је НАТО ’коначан орган’ власти у ’независном Косову’, Народна скупштина доноси одлуку о проглашавању војне неутралности Републике Србије у односу на постојеће војне савезе до евентуалног расписивања референдума на којем би се донела коначна одлука по том питању”.¹⁷⁾

Одлука о проглашењу војне неутралности подразумева самосталан модел реализације одбране и безбедности, уз слободну

16) *Бела књига одбране Републике Србије*, Министарство одбране, Медија центар Одбрана, Београд, 2010, стр. 13–14.

17) Министарство спољних послова Републике Србије, <http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php/component/content/article/65-zastita-suvereniteta?lang=lat>

сарадњу са појединим страним факторима. У расправама оног дела јавности који подржава војну неутралност, наглашавају се следеће чињенице: прво, наша земља је дуго била ванблоковска и нема изграђену навику да се подређује коалиционим правилима; друго, својом неутралношћу Република Србија сигурно никога не угрожава, ни према једној земљи не испољава непријатељство, а тиме се знатно смањују разлози да буде евентуално објекат угрожавања неке стране силе; треће, евентуално сврставање у НАТО било би вишеструко проблематично, јер је тој идеји, као што анкете показују, у малом проценту наклоњено становништво Републике Србије, што се могло и очекивати, имајући у виду рат 1999. године и признање проглашења независности Косова,¹⁸⁾ о чему свака одговорна власт мора да води рачуна; четврто, евентуална нагла оријентација према НАТО-у довела би до унутрашњих тензија, а вероватно и до неповољног реаговања неких великих сила; пето, у току су значајна геополитичка престојавања на глобалном и регионалном плану и питање је да ли би сада било време за неку врсту заузимања дефинитивног става; шесто, тврдње да је чланство у НАТО-у услов за пријем у ЕУ су нетачне, што потврђује и чињеница да шест земаља чланица ЕУ нису приступиле тој евро-атлантској коалицији (Малта, Кипар, Аустрија, Финска, Шведска и Република Ирска); седмо, војно неутралан статус земље пружа веома добре могућности за сарадњу са чланицама ЕУ, НАТО-а, као и са оним земљама које немају намеру да приступе или се супротстављају тој алијанси; и осмо, на основу искустава о разним условљавањима у процесу приступања ЕУ, може се претпоставити да би и за чланство у НАТО-у било сличних захтева, који би додатно исцрпљивали земљу. Очигледно је да би концепт војне неутралности могао да буде погодан за Републику Србију. Међутим, није довољно само донети резолуцију и ставити тачку. Било би неопходно да се активним деловањем та идеја до краја разради, нормативно конституише и практично перманентно реализује.

Евентуална оријентација према *НАТО* или *ОДКБ*, у овом периоду, изазвала би више контроверзних проблема.

Варијанта о евентуалном учешћу у *безбедносним и одбрамбеним структурама ЕУ*, заснива се на чињеницама да се Србија

18) Било би неопходно ангажовање и представнике науке, како би се објективно сагледале геополитичке и геостратегијске околности сада и у будућности, и то од глобалног до регионалног нивоа. Такође, потребан је одговор на питање да ли је тачно да је безбедност недељива и шта то значи у оперативном смислу. Приликом разматрања овог питања анализирати и друге опције, као што су предлози о концепту универзалне безбедности, евентуално учешће у безбедносним структурама ЕУ итд.

оријентисала према тој интеграцији, као и на томе да се све чешће од стране највиших лидера ЕУ и појединих европских држава чује да би требало приступити организовању оружаних капацитета Европске уније.¹⁹⁾ О тој идеји било је више изјава и иницијатива са највишег нивоа. Према томе, уколико Република Србија буде примљена у чланство ЕУ, било би логично да у одређеној мери партиципира и у безбедносним структурама те интеграције, укључујући и оружане снаге, ако буду организоване на реалној основи.²⁰⁾

У дискурсу о овој проблематици, може се на одговарајући начин „протурити“ идеја да постоји могућност да Република Србија ступи у *савезништво* или другу врсту уговорног односа, са једном или више земаља, које би биле у стању и вољне да, у случају потребе, по јасно дефинисаним начинима, поуздано помогну у заштити њених виталних вредности (независност, суверенитет, слобода, територијална целовитост и друго).

Са ширењем безбедносних проблема све чешће се чују идеје о трагању за неким концептом *универзалне безбедности*, где би Србија такође, у одређеним условима, могла да узме учешће.

При разматрању свих ових варијанти избора модела безбедности и одбране, Република Србија не би требало да реагује „против“ било кога, већ „за“ интересе сопствене националне безбедности. Стављање до знања јавности да Србија, поред неутралности, има и друге могућности, вероватно би утицало на већи респект према нашој земљи.

Подизање оперативних и функционалних способности Војске Србије, представља сталан задатак највиших државних и војних структура. Последњих година дошло је до позитивних промена и набавци наоружања и војне опреме, изводе се озбиљне вежбове активности и стварају се бољи услови за извршавања мисија и задатака Војске Србије. Бројни догађаји последњих месеци показују да је безбедносна ситуација у окружењу и шире веома компликована, са могућношћу ескалације на појединим просторима. Република Србија не треба јаку војску да би ратовала, већ обрнуто, јака војска јој је неопходна да поново не би била увучена у неки оружани сукоб.

19) И раније је било таквих идеја, али је увек превладавао став да је НАТО довољан гарант безбедности западноевропских и других чланица ЕУ, од којих само шест (Малта, Кипар, Аустрија, Финска, Шведска и Република Ирска) нису чланице и НАТО-а.

20) Начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић је 7. новембра 2016. године потписао ноту о приступању Републике Србије борбеној групи Европске уније „Хелброк“ (Грчка, Бугарска, Румунија, Кипар и Украјина). Војска Србије ће у тој групи учесовати са водом војне полиције, тимом за цивилно-војну сарадњу и са пет штабних официра (*Политика* од 8. новембра 2016. године, стр. 8. и други медији).

Сарадња на војном плану са утицајним чланицама међународне заједнице, што се пре свега односи на САД, Руску Федерацију, Кину, утицајне чланице ЕУ, па и неке исламске земље. Та сарадња последњих година је знатно проширена и има различите садржаје. Све то оставља утисак да Србија „није сама“, да има партнере, односно, пријатеље широм света, чак и међу оним земљама за које се сматра да подржавају Косово и Метохију.

Сарадња са КФОР-ом и структурама НАТО и ОДКБ, такође је веома значајна са становишта искустава и показивања свету да Србија и у условима војне неутралности може да сарађује са различитим страним факторима. Сарадња са КФОР-ом има вишеструки значај и у функцији је подршке и безбедности нашег народа на Косову и Метохији.

Постављање захтева за повратак дела војних и полицијских снага Србије на Косово и Метохију, могло би да се размотри као варијанта показивања привржености Србије Резолуцији 1244 и упорности да оствари оно што је предвиђено тим међународним документом.²¹⁾

Супротстављање формирању оружаних снага Косова, представља веома значајну меру и треба је додатно боље осмислити. То се односи, пре свега, на изношењу процена о опасности по безбедност на самом Косову и Метохији, али и шире у региону. Супротстављање овим амбицијама албанских лидера треба да се стави и у контекст целовитог решавања уставно – правног положаја Косова и Метохије. На пример, могло би се предложити да се на том простору налазе само полицијске снаге и сл.

У оквиру политике одбране, при решавању проблема везаних за Косово и Метохију, посебну улогу могу да имају Војно-обавештајна агенција и Војно – безбедносна агенција. Безбедносно – информативна агенција, као елемент система националне безбедности у тим напорима, има још значајнију улогу од „војних служби.

Овакви приступи у оквиру политике одбране свакако би утицали на то да они који желе да инструментализују проблем Косова и Метохије у функцији даљих притисака на Републику Србију, ипак мало озбиљније размисле. Стављањем до знања светској јавности, као и онима на Косову и Метохији, да је Република Србија спремна да предузима различите мере који би јачали регионалну и глобалну безбедност, свакако би допринело побољшању

21) Аутор ових редова је, као начелник Генералштаба, у сусретима са командантима КФОР-а, редовно постављао питање повратка наших снага на Косово и Метохију и увек је добијао одговор да је то предвиђено, али да се ради о „политичком питању“.

угледа наше земље на међународном плану. Таква атмосфера би се позитивно одразила на решавање косовско-метохијског проблема.

Политика унутрашње безбедности као елемент политике националне безбедности

Политика унутрашње безбедности у расплету косовско – метохијског проблема, у овом периоду, има нешто значајнију улогу од политике одбране. У том смислу, капацитети Министарства унутрашњих послова Републике Србије могу да се ангажују у више аспеката, као што су: испољавање високе способности капацитета МУП-а да решава све изазове, ризике и претње које су у надлежности те институције, борба против корупције и међународног криминала, борба против покушаја екстремизма и тероризма, ефикасно ангажовање елемената Сектора за ванредне ситуације, понуда помоћи у обуци полицијских кадрова са Косова и Метохије.

Испољавање високе способности капацитета МУП-а да решава све изазове, ризике и претње које су у надлежности те институције, од суштинског је значаја за одвраћање и решавање различитих облика угрожавања безбедности и стабилности земље, што би јој знатно подигло углед на међународном плану. Безбедна стабилна и просперитетна Србија могла би да буде привлачан и пожељан амбијент за знатан део становништва са Косова и Метохије. С друге стране, такво стање у Србији би обесхрабрило све потенцијалне иницијаторе разних облика угрожавања наше земље. Овакво стање у Србији би знатно допринело праведном решавању косовско – метохијског проблема.

Борба против покушаја екстремизма и тероризма, када је у питању Косово и Метохија, има веома велики значај. Наиме, постоје реалне процене да би део повратника са разних ратишта, пре свега оног у Сирији, могао да испољи различите облике екстремизма, па и тероризма. У том смислу, надлежни органи Србије могли би да јавно понуде помоћ онима са Косова и Метохије у спречавању таквих инцидената. То би свакако произвело позитивну реакцију знатног дела грађана са тог простора, а и одређених фактора међународне заједнице.

Борба против корупције и међународног криминала, такође има велики значај када је у питању Косово и Метохија, јер су постојање тог проблема у више наврата помињали чак и њихови страни „пријатељи“. Опште је познато да се преко Косова и Метохије растурају наркотици у великим количинама, у чему, на жалост, учествују и неки грађани из других делова Србије.

Недавно је бивши председник Албаније Сали Бериша указао да се наставља са трговином људским органима, што представља криминал најгоре категорије. Успешно ангажовање наших органа у спречавању таквих поступака, знатно би допринело угледу Србије.

Ефикасно ангажовање елемената Сектора за ванредне ситуације, пре свега у спречавању различитих облика несрећа, такође би допринело угледу Србије. У случају таквих несрећа на простору Косова и Метохије, могла би се размотрити понуда да се ангажују и капацитети МУП-а Србије.

Понуда помоћи у обуци полицијских кадрова са Косова и Метохије, такође би могла да допринесе стварању повољније атмосфере за решавање проблема на том простору.

У стратегији НБ Србије износе се битни ставови о политици унутрашње безбедности. Поред осталог, наводи се: „Политиком унутрашње безбедности обезбеђује се заштита демократског политичког система, људских права и слобода, јавног реда и мира и имовинске сигурности грађана и других друштвених вредности... Деловање државних и осталих органа и институција Републике Србије у области унутрашње безбедности усмерено је на заштиту уставног поретка, живота и имовине грађана, спречавање и сузбијање свих облика тероризма, организованог, финансијског, економског и високо-технолошког криминала, корупције, прања новца, трговине људима, наркоманије, пролиферације конвенционалног наоружања и оружја за масовно уништење, обавештајних и субверзивних делатности, као и других изазова, ризика и претњи безбедности...”²²⁾

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Изнете чињенице показују да постоји јасна корелација између покушаја решавања проблема Косова и Метохије и политике националне безбедности. Наиме, у Стратегији НБ Србије косовско – метохијски проблем је дефинисан као највећи изазов, ризик и претња суштинским интересима Републике Србије. Пошто је то тако, неминовно је да се тим проблемом бави и политика националне безбедности.

У овом раду су приказана само четири елемента политике националне безбедности и могућности њихових капацитета у решавању косовско – метохијског проблема. Поред тога, могуће

22) „Стратегија НБ Србије“, исто, стр. 24.

је ангажовање и других сфера деловања политике националне безбедности. Ту се мисли на заштиту људских права, социјалну политику, ангажовање културе и науке, медија и др.

Овај рад, као и многе друге анализе, показује сву сложеност косовско – метохијског проблема. До сада су власти Републике Србије уложили доста напора да се тај проблем реши. Међутим, очигледно је да постоји потреба да се ти напори појачају ангажовањем свих расположивих националних капацитета у земљи и иностранству, према утицајним светским центрима моћи и албанским факторима, како би се нашло што боље решење. При томе не би требало деловати брзоплето, већ стално излазити са утемељеним добронамерним иницијативама.

У оквиру тога, веома је важно да се заузме јасан став о вези европских интеграција и решавања проблема Косова и Метохије. Ако се у нашим стратегијско доктринарним и нормативним документима очување територијалног интегритета дефинише као вредност највишег ранга, то треба ставити до знања и структурама ЕУ. При томе се треба стално ослањати на Резолуцију 1244 (може се само замислити како би Албанци и они који их подржавају реаговали да тај међународни документ подржава њихове аспирације). Такође, у јавном дискурсу треба наглашавати да са стране наших државних снага није било никаквог етничког чишћења на Косову и Метохији.

Очекивати је да ће започети дијалог о Косову и Метохији изнедрити најбоље идеје које би руководство Србије могло да користи у свом оперативном политичком деловању. Не би требало прихватати албанске наговештаје да ће се проблем дефинитивно решити за око 18 месеци (вероватно су тај термин повезали са обележавањем двадесете годишњице агресије нато на СРЈ).

ЛИТЕРАТУРА

Бела књига одбране Републике Србије, Министарство одбране, Медија центар Одбрана, Београд, 2010.

Вебсајт дневног листа Политика: <http://www.politika.rs>

Вебсајт Министарства спољних послова Републике Србије: <http://www.mfa.gov.rs>

Европска стратегија безбедности, 2006. Доступно на: <https://www.isac-fund.org/wp-content/uploads/2017/01/Evropska-strategija-bezbednosti.pdf>

Крга, Бранко: *Стратегија националне безбедности у теорији и пракси*, МЦ Одбрана, Београд, 2017.

„Стратегија националне безбедности Републике Србије“, *Службени гласник Републике Србије*, број 28/2009, Београд, 2009.

Branko Krga

PROBLEM OF KOSOVO AND THE NATIONAL SECURITY POLICY OF SERBIA

Resume

Problems related with Kosovo and Metohija have been ongoing for many decades. They have a multidimensional character. This means that attempts to solve them cannot include only unilateral measures, for example, only through instruments of unilateral diplomacy. The awareness of this multidimensional approach is growing, as evidenced in the National Security Strategy of the Republic of Serbia. This document defines the national security policy of Serbia and contains measures from different areas: foreign policy, economic policy, defense policy, internal security policy, human and minority rights protection policy, social policy etc. Each of these elements of national security policy can have an important role in solving the Kosovo problem. This way, a clear correlation between the Kosovo issue and national security policy of the Republic of Serbia can be established.

Keywords: *problem, Kosovo and Metohija, policy, strategy, national security*

* Овај рад је примљен 12. новембра 2017. године а прихваћен за штампу на састанку Редакције 15. новембра 2017. године.